

Els valors en l'educació

Amèlia Tey Teijón¹
atey@ub.edu

L'educació en valors sempre ha estat un dels objectius educatius en les institucions formals, ja que la seva funció no es limita a la transmissió d'informació i la posterior transformació en coneixements. Suposa, a més a més, la consideració dels valors, presents en tots els moments del quefer escolar: en els estils docents, en les relacions informals, en l'organització de l'estructura del centre, en els continguts curriculars, en les relacions que s'estableixen amb les famílies i amb la comunitat.²

El que ha anat canviant és la manera de plantejar-lo pedagògicament. La LOGSE proposava la transversalitat dels valors diferenciant, en cada assignatura, allò referent als conceptes, als procediments i als valors. L'educació en valors es planteja com a línia d'acció en alguns centres, però en d'altres resulta ser una proposta a la que costa trobar-li sistematicitat. La LOE³ trasllada l'accent cap a la ciutadania, un tema que resulta delicat i controvertit perquè la seva introducció en els currículums com assignatura obligatòria, la transversalitat de la temàtica i els agents educatius implicats, són objecte de debat, sovint polític. La llei, en el seu preàmbul, fa èmfasi en la creació d'una assignatura per a tots els estudiants com un "espai de reflexió, anàlisi i estudi sobre les característiques fonamentals i el funcionament del règim democràtic". Així ho desenvolupa en els objectius amb els que es concreta en cadascun dels cursos, 6è de Primària, 3r i 4t d'ESO, als que en destina una hora setmanal. En el text es percep la intenció de no quedar-se merament en una visió descriptiva de la ciutadania, per proposar quelcom més propositiu a l'alumnat.

Per la seva part, el desplegament curricular de la LOE apunta vuit competències: comunicativa, artística, tractament de la informació, matemàtica, aprendre a aprendre, autonomia i iniciativa personal, interacció amb el món físic, i social i ciutadana. La competència social i ciutadana es descriu com la capacitat per comprendre el món social en què es viu, afrontar i resoldre els conflictes en interacció amb els altres. Poden ser interpretades des d'un enfocament psicològic, ètic o religiós⁴. I aquí, precisament, rau el risc educatiu. Des de l'enfocament psicològic es potencien les habilitats socials però no es diu res sobre la intencionalitat que mostra la persona, per la qual cosa no intenta incidir en la moralitat. Des d'un punt de vista ètic, la competència social i ciutadana es relaciona directament amb l'educació en valors, i proposa la reflexió i l'anàlisi crítica de conceptes, de situacions i de comportaments,

¹ Amèlia Tey Teijón és llicenciada en Pedagogia i en Psicologia, ambdues titulacions obtingudes per la Universitat de Barcelona. Doctora en Filosofia i Ciències de l'Educació (Ciències de l'Educació) amb la tesi *Educació dels sentiments morals i aprenentatge ètic: la perspectiva del professorat*. Professora del Departament de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat de Barcelona. És membre del Grup de Recerca en Educació Moral i també del grup INNOVA-THE. Responsable del Programa d'educació en Valors (PEVA) de l'Institut de Ciències de l'Educació. Actualment és codirectora, juntament amb Miquel Martínez del Programa *Barcelona, Aula de Ciutadania*. Les seves principals línies de recerca són les d'avaluació en educació moral, les competències ètiques en l'àmbit universitari, i la relació entre les TIC i els valors.

² Martínez, M. (1998). *El contrato moral del profesorado*. Barcelona: Desclée de Brouwer.

³ Ley Orgánica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació (BOE núm. 5, de 5.1.2007).

⁴ Classificació que José Antonio Marina explica a <http://www.movilizacioneducativa.net>

personals i socials. Pel contrari, des de l'enfocament religiós ens referim a l'educació en valors com pertanyent a l'àmbit familiar.

L'educació en valors no pot concebre's com a moneda de canvi polític ja que hauria de concebre's com la base per aconseguir una bona convivència. Per tant, ha de ser objecte d'estudi des de l'àmbit teòric però ha de plantejar-se propositivament en pràctiques educatives, realistes i concretes, generals i sistemàtiques. L'educació en valors no pot concebre's com quelcom que afecta únicament l'escola, ni tampoc la família; però en canvi, tots dos se n'han de sentir agents educatius essencials. Entre els dos, la comunicació és essencial per poder parlar el mateix llenguatge i plantejar objectius i estratègies comunes. La comunicació és un procés dinàmic en el que, precisament pel seu rol, és essencial l'apropament del professional cap a les famílies, combinant aspectes tècnics i ètics.⁵

A més, també és objectiu de les institucions d'educació no formal, ja que no podem concebre l'educació sense l'educació en valors. Fins i tot caldria analitzar els efectes educatius d'accions promogudes per institucions no dissenyades específicament per educar. Els contextos de relació no formal i informal són espais d'aprenentatge i de construcció de valors, que poden potenciar el que es proposa des de l'educació formal o bé dificultar-ho en cas d'incoherència. El plantejament de l'educació en valors no pot centrar-se exclusivament en una assignatura, ni tampoc podem deixar-ho en mans de la transversalitat absoluta. L'assignatura, per bé que necessària no és suficient perquè no recull el que succeeix a altres espais i moments, carregats de valors i potencialment tant o més educatius.

Educar en valors és educar per a la vida, per a què les persones siguin competents moralment, capaces de mobilitzar coneixements, habilitats i actituds per governar la seva vida, persones amb criteri propi però respectuoses amb els altres i amb l'entorn. Som en una societat dinàmica i amb elevats nivells d'incertesa, que exigeix el domini de certes competències personals, socials i comunitàries. L'educació en valors ha de generar les condicions per reflexionar-hi però principalment per practicar-les. La preparació per al món laboral –amb rigor, responsable i respectuós– i per a l'exercici d'una ciutadania –activa, justa, cohesionadora i inclusora– exigeix pràctiques educatives carregades de valors, com ara la responsabilitat, l'esforç, la constància i el diàleg en la presa de decisions, personals, socials i comunitàries. L'actual enfocament educatiu, basat en les vuit competències esmentades, destaca les d'aprendre a aprendre, aprendre a emprendre i aprendre a ser bon ciutadà. Aquestes competències s'aprenen en contextos formals i no formals i s'observen també en els informals.⁶

⁵ Altarejos, F.; Ibáñez, J. A.; Jordán, J. A.; Jover, G. (1998). *Ética docente*. Barcelona: Ariel. I també, Martínez, M.; Tey, A. (2007) "El profesorado: profesión y compromiso ético" a AA.VV. *Profesorado y otros profesionales de la educación*. Barcelona: Octaedro.

⁶ Tey, A. (2007) en el capítol Martínez, M.; Payà, M. [coord] "La formación de la ciudadanía en el Espacio Europeo de Educación Superior" a García, J. L. [ed.] *Formar ciudadanos europeos*. Madrid, Academia de Ciencias y Artes, pp. 19-98.

Bibliografía

AA.VV. (2007) *Profesorado y otros profesionales de la educación*. Barcelona: Octaedro.

Altarejos, F.; Ibáñez, J. A.; Jordán, J. A.; Jover, G. (1998). *Ética docente*. Barcelona: Ariel.

Buxarrais, M. R.; Zeledón, P. (coord). (2006) *Las familias y la educación en valores democráticos*. Barcelona: Claret.

Martínez, M. (1998) *El contrato moral del profesorado*. Barcelona: Desclée de Brouwer.

Martínez, M.; Payà, M. [coord] “La formación de la ciudadanía en el Espacio Europeo de Educación Superior” a García, J. L. [ed.] *Formar ciudadanos europeos*. Madrid, Academia de Ciencias y Artes, pp. 19-98.

Valdivieso, S.; Almeida, A. (eds.) (2008) *Educación y ciudadanía*. Las Palmas de Gran Canaria: Anroat Ediciones.

Webgrafia

<http://www.movilizacioneducativa.net>

Documentació legal

Ley Orgánica 2/2006, de 3 de maig, d'Educació. (BOE núm. 5, de 5.1.2007).